

Padl v bitvě o Británii

Plk. in memoriam Antonín Velebnovský

PERSONÁLIE

* 15. dubna 1915

† 16. červenec 1941

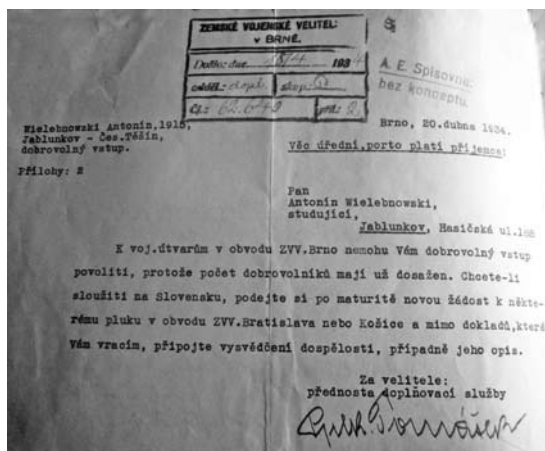
V letošním roce uplynulo 70 let, kdy pilot 1. perutě RAF nadporučík Antonín Velebnovský zahynul v bitvě o Británii. [1] Svou statečností přispěl k porážce nacistického Německa ve druhé světové válce. Bylo mu pouhých 26 let. Antonín Velebnovský se narodil se v Jablunkově 15. dubna 1915. Měl tři sestry, (dnes žijí dvě, devadesátiletá Valérie v Domově sv. Alžběty v Jablunkově a o tři roky mladší sestra Hilda Gřešková bydlí v Čáslavi). Jeho otec pracoval jako vlakvedoucí u dráhy, maminka se starala o domácnost a výchovu dětí. Antonín v roce 1921 nastoupil do české obecné školy a pokračoval ve studiu na reálném gymnáziu v Českém Těšíně, kde v roce 1934 odmaturoval.



„Bratr vždy toužil po vojenské kariéře, proto v roce 1934 požádal o přijetí do armády. Podařilo se mu to až na podruhé a vím, že byl moc rád, byl to jeho sen. Byl velkým vlastencem, věnoval se hodně sportu, lyžoval, házel oštěpem, hrál tenis, ale ze všeho nejraději běhal. Denně dva i tři kilometry v létě i v zimě,“ řekla jeho sestra Valérie při našem setkání letos v červenci v Jablunkově. Ve skromné dokumentaci se zachoval jeho dopis ze 16. dubna 1934, kdy žádal o dobrovolný vstup do vojska.

Přednosta doplňovací služby zemského velitelství v Brně pplk. Tomášek však jeho žádost nepřijal a odůvodnil své rozhodnutí následovně (viz foto vpravo dole).

Prezenční službu nastoupil ve svých devatenácti letech, 16. července 1934, k 54. dělostřeleckému pluku do Bratislavy. Po měsíčním výcviku byl přemístěn do Trenčína k pěšímu pluku 17 a zařazen do školy pro důstojníky v záloze. Po jejím absolvování mu byla udělena hodnost četaře aspiranta. Dne 30. září 1935 byl jako kadet přemístěn do Vojenské akademie v Hranicích na Moravě



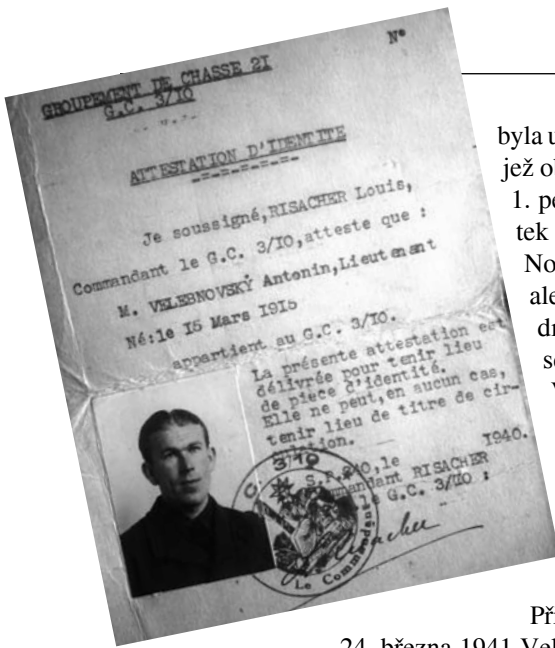
a 1. prosince 1935 byl povýšen do hodnosti podporučíka pěchoty prezenční služby. V roce 1936 byl zařazen do Vojenského leteckého učiliště v Prostějově do druhého leteckého školního oddílu. V dubnu 1937 byl jmenován letcem-pozorovatelem a 31. července 1937 v Prostějově zdárně ukončil studium. V srpnu 1937 byl povýšen do hodnosti poručíka. Následovalo přemístění k 37. stíhací letce leteckého pluku č. 3 do Piešťan. Dne 1. 10. 1937 byl znovu přemístěn do aplikačního kurzu pro stíhací letce v Prostějově a 1. 4. 1938 byl jmenován pilotem-letcem. Po absolvování kurzu se vrátil ke své jednotce do Piešťan. Po vzniku Slovenského státu a po vytvoření protektorátu Čechy a Morava a se poručík Antonín Velebnovský rozhodl pro emigraci. Jeho sestra živě vzpomíná, jak se spolu setkali na Morávce, kdy byl její bratr Antonín již rozhodnut opustit svou vlast. „Studovala jsem v Českém Těšíně, mým snem bylo stát se učitelkou. Po zabrání Těšínska Polskem v říjnu 1938 byly však české školy zavřeny, proto jsem odešla do Frýdku, kde jsem pokračovala ve studiu. V té době odcházelo z protektorátu hodně lidí do Polska a pro tuto cestu se rozhodl i můj bratr. Jela jsem autobusem a ve školní tašce jsem měla mezi knihami schované jeho doklady. To bylo proto, že v autobusech dělali Němci důkladné kontroly. Na autobusové zastávce v Raškovcích jsem mu ty doklady dala, stiskli jsme si ruku a naposled se na sebe podívali...“.

Dvacátý červnový den roku 1939 přešel Antonín Velebnovský hranice do Polska a dostal se do Krakova, kde se přihlásil na čs. konzulátu. O tři dny později byl prezentován u čs. vojenské skupiny v Krakově. Společně s dalšími emigranty byl pak ubytován v táboře v Malých Bronowicích. Otec Antonína Velebnovského bydlel v té době stále v Jablunkově a za Antonínem do Krakova pravidelně přijížděl. Vozil našim vojákům dopisy z domova. Pomáhala mu dcera Valérie, která mu dopisy z protektorátu Čechy a Morava předávala. „Nebylo to jednoduché a měla jsem strach,“ vzpomíná na dobu před více jak sedmdesáti léty. „Dopisy pro naše vojáky, které jsem měla otci předat, aby je mohl dát adresátům, jsem si zastrkala do holínek a pak následovala dlouhá cesta z Morávky přes hřebeny Beskyd do Jablunkova. Kamenitému se musíš vyhnout, tam je posádka – upozornil mě švagr. Při zpáteční cestě jsem převzala od otce zase dopisy do protektorátu rodinám našich vojáků, které mi předal, když se vrátil.“ Koncem července 1939 se poručík Antonín Velebnovský nalodil s dalšími vojáky z Malých Bronowic v polském přístavu Gdyně na loď Castelholme, která 25. 7. 1939 odplula do Francie. Z přístavu Calais v Normandii byli přepraveni po železnici do Paříže.

Dne 2. října 1939 byl v Paříži odveden a v květnu 1940 byl zařazen k francouzskému letectvu, kde v Grupement de chasse 3/10 působil jako operační pilot. Létal na stíhacím letounu M. B. 152 C 1. Začátkem června 1940 byl ještě převelen ke Grupement de chasse I/4.

Letecký výcvik však vzhledem ke kapitulaci Francie 22. 6. 1940 nedokončil. V tento den odletěl se svojí jednotkou z letiště La Senia do Maroka na letiště Meknés, kde po třech dnech pokračoval vlakem do Casablanky a odsud lodí Gig-el-Dersa do Gibraltaru. Zde s ostatními piloty přestoupil na další loď Cidonia a po osmidenní plavbě zakotvili v britském přístavu Liverpool. Odsud se přesunuli do Cholmondeley parku, kde byli soustředěni českoslovenští vojáci. Po vykonání vojenské přísahy byl přemístěn do čs. oddělení RAF v Crosfordu a po operačním výcviku v Sutton Bridge stal se pilotem u 85. perutě RAF, která byla umístěna v městě Church Fenton.

Antonín Velebnovský patřil mezi československé letce, jež působili v britských perutích. Dne 22. října 1940 byl nadporučík Velebnovský zařazen k 1. peruti RAF, která



byla umístěna ve Witteringu a byla první jednotkou, jež obdržela stíhačky Hawker Hurricane. Personál 1. perutě byl smíšený, jak to bylo tehdy u jednotek RAF zvykem. Tvořili ho Britové, Kanadáné, Novozélandáné, Francouzi, také jeden Litevec, ale hlavně Češi. Již v říjnu 1940 jich u 1. squadrony působilo jedenáct a během dvou let se jich u jednotky vystřídal rovných třicet. V květnu 1941 tvořili téměř polovinu létajícího personálu. V jejím čele – ve funkci velitele letky – stál nadporučík Antonín Velebnovský až do své smrti. Létalo u něj i několik našich es. Kromě K. Kuttelwaschera to byli například V. Jícha, B. Krátkoruký, J. Příhoda, E. Čížek nebo J. Dygrýn.

Při bojovém nasazení jihovýchodně od Hastingsu

24. března 1941 Velebnovský poškodil německý letoun Me 109.

Dne 21. května 1941 vyřadil v leteckém souboji druhý Me 109. V leteckém souboji byl úspěšný také do třetice o několik dnů později 9. června 1941, kdy se vši pravděpodobností sestřelil německý messerschmitt. Osudným se mu stal 16. červenec 1941. Jednalo se o noční cvičný let, ovšem až do chvíle, než došlo ke střetu s německými stíhačkami. Ve stejnou dobu se totiž ve směru od Holandska blížila k anglickým břehům velká skupina letounů luftwaffe. Nadporučík Velebnovský se svým letounem Hawker Hurricane Z-3902 dostal rozkaz změnit kurz letounu a napadnout nepřátelskou skupinu z týlu. Protože se mu nedostávalo palivo, rozhodl se k návratu na základnu. Jeho letoun byl však zasažen a Antonín Velebnovský i přes těžké zranění dokázal přeletět kanál La Manche. Jeho letoun se zřítil necelých 12 km od letecké základny Tangmere u vesnice Graffkam a jeho tělo bylo nalezeno druhý den v lese. Je pochován na anglickém vojenském hřbitově Chichester v hrabství West Sussex v jižní Anglii.

Za své hrdinství byl oceněn britským pamětním odznakem Evropská letecká hvězda (Air Crew Europa Star), Čs. válečným křížem 1939, který mu byl udělen v roce 1947, vojenskou pamětní medailí F-VB, čs. medailí Za zásluhy 1. stupně, všechny in memoriam. Na jeho rodném domě v Jablunkově je umístěna pamětní deska a na místním hřbitově má pomníček, kde byla uložena prst' z jeho hrobu v Chichesteru.

V roce 1991 byl nadporučík Antonín Velebnovský povýšen in memoriam do hodnosti plukovníka ve výslužbě. Jestliže si po 70 letech připomínáme naše hrdiny, činíme tak především proto, že si jich vážíme, že si vážíme jejich nezměrné touhy po svobodě, opravdového vlastenectví, lásky ke své rodné zemi za kterou položili svůj život.

Plk. v. v. Petr Majer,

člen Republikového výboru ČsOl a tajemník ČsOl jednoty Frýdek Místek

Foto: soukromý archiv Valérie Varvařovské

Pozn.:

[1] Povýšen na štábního kapitána letectva 31. prosince 1946.